

30.4.2012

16/050/2012

Työ- ja elinkeinoministeriö

Työ- ja elinkeinoministeriön lausuntopyyntö 18.4.2012 TEM/767/00.04.01/2012

LAUSUNTO KILPAILUVIRASTON, KULUTTAJAVIRASTON JA KULUTTAJATUTKIMUSKESKUKSEN YHDISTÄMISESTÄ

Työ- ja elinkeinoministeriö pyytää lausuntoa Kilpailuviraston, Kuluttajaviraston ja Kuluttajatutkimuskeskuksen mahdollisesta yhdistämisestä. Lausunnossa pyydetään tiivistämään keskeiset näkemykset laitosten yhdistämisestä.

Kilpailuvirasto on markkinoiden pelisääntöjä valvova itsenäinen viranomainen. Kuluttajavirasto itsenäisenä valvontaviranomaisena edistää kuluttajamarkkinoiden toimivuutta ja ratkaisee näiden asioita, ongelmia ja riitoja, ohjaa kuluttajaneuvontaa, antaa kuluttajainformaatiota sekä tukee kuluttajakasvatusta. Kuluttajavirastolla on myös merkittävä viranomaisten ja neuvojen kuluttajaosaamiseen liittyvä koulutustehtävä. Kuluttajatutkimuskeskus on ennakointiin ja hyvinvoinnin edistämiseen pyrkivä tutkimuslaitos, jolle ei ole osoitettu viranomaistehtäviä, mutta joka ylläpitää kuluttaja- ja käyttäjälähtöistä tietopääomaa yhteiskunnallisia palveluita varten.

Työ- ja elinkeinoministeriön tavoitteena on yhdistää nämä kolme laitosta uudeksi virastokokonaisuudeksi, joka edistäisi ja valvoisi markkinoiden toimivuutta. Kuluttajatutkimuskeskuksen roolina yhdistymisessä olisi tuoda uuteen laitokseen tutkimuksen voimavaroja.

Opetushallitus esittää lausuntonaan seuraavaa:

Yleistä

Opetushallitus keskittyy lausunnossaan siihen, mikä koskee yhteistyötä liittyen kuluttaja- ja yrittäjyyskasvatukseen voimassaolevien esi- ja perusopetuksen sekä toisen asteen koulutuksen opetussuunnitelmien perusteiden näkökulmasta.

Kuluttajakasvatus on osa kestävään tulevaisuuteen tähtäävää yhteiskunnallista kasvatusta. Kuluttajakasvatukseen sisältyy Brundtlandin komission määrittelemät kestävä kehityksen neljä ulottuvuutta; taloudellinen kestävyys, sosiaalinen kestävyys, kulttuurinen kestävyys ja ekologinen kestävyys osaluokittain. Kuluttajakasvatuksella tarkoitetaan elämäntaitojen opettamista, arkisen elämäntilanteen ja sen ilmiöiden avaamista ja selittämistä kasvatuksellisella otteella. Tavoitteena on arjen taitojen oppiminen, joilla menestytään omassa elämässä ja globaalin yhteiskunnan aktiivisena jäsenenä.

Kuluttajakasvatuksen kehittämisessä keskeiset toimijat ovat Opetushallitus, yliopistot ja korkeakoulut yhdessä kansallisten ja kansainvälisten kuluttajaviranomaisten ja sidosryhmien kanssa. Tärkeää on, että julkisen yhteistyön ja päätöksenteon pohjana on riippumaton tutkimustieto ja ajankohtaiset strategiset linjaukset ja päätökset. Kuluttajaviraston ja Opetushallituksen kuluttajakasvatusta edistävän yhteistyön pohjana käytetään paitsi voimassa olevia opetussuunnitelmien perusteita myös OECD:n suositusten pohjalta laadittua pohjoismaisvirolaisen kuluttajakasvatuksen työryhmän (Suomi, Ruotsi, Norja, Viro) laatimaa strategista asiakirjaa, joka määrittää tavoitteet ja toimintakehyksen kuluttajakasvatukselle. Asiakirjan laatimisessa Kuluttajavirasto oli keskeisessä roolissa ja Opetushallitusta kuultiin asiantuntijana työryhmässä. Kuluttajakompetenssien oppiminen – kuluttajakasvatuksen strategia; Ehdotus kuluttajakasvatuksen tavoitteiksi ja sisällöiksi – asiakirja tukee yhtenäisten linjausten toteutumista.

Kuluttajakasvatuksella on monia toteuttajia, sillä yhteisiä sisältöjä löytyy tulevaisuuskasvatuksesta, mediakasvatuksesta, ympäristökasvatuksesta, talouskasvatuksesta, oikeuskasvatuksesta, terveystieteistä, ravitsemus- ja ruokakasvatuksesta, turvallisuuskasvatuksesta, eettisyyskasvatuksesta ja kansalaisuuskasvatuksesta. Kestäviin kulutustottumuksiin ja kuluttajakansalaisuuteen kasvattamisessa keskeistä on arjen taitojen tavoitteellinen käsittely kasvatus- ja opetustyössä sekä ikäkaudelle sopivien pedagogisten menetelmien käyttäminen. Kuluttajatutkimuksen resursseja on kuluttajakasvatuksen kehittämisen näkökulmasta mielekästä suunnata edellä kuvatuilla sisältöaloilla.

Koulujen kuluttajakasvatuksen tukeminen on yksi Kuluttajaviraston lakisääteisistä tehtävistä. Se on tiivistä yhteistyötä opetushallinnon kanssa. Kuluttajaviranomainen tunnistaa kuluttamiseen liittyvät ajankohtaiset haasteet, kerää tietoa ja tuottaa selvityksiä ja tutkimusta. Yhteistyö opetushallinnon ja kuluttajaviranomaisten kanssa on yhteisten kansallisten ja kansainvälisten seminaarien järjestämistä, työryhmien työtä ja informaatio-ohjauksen tuottamista sekä kuluttaja-asiain neuvottelukunnan osallisuutta. Kuluttamiseen liittyvät opetukselliset ja ohjaukselliset haasteet nivelletään opetuksen ja koulun toimintakulttuurin kehittämiseen. Yhteistyö tähtää ilmiöiden tunnistamiseen sekä välineiden, menetelmien ja aineistojen tuottamiseen, joita voidaan käyttää opetussuunnitelmien ja opetuksen toteuttamiseen ja kehittämiseen.

Kuluttajakasvatuksen teemat ovat tärkeä osa yhteiskunnassamme tarvittavaa tietoa ja osaamista. Kuluttajaosaamisen tukeminen koulutuksen eri tasoilla on kansallisen koulutuspolitiikan yksi tavoite ja sisältyy kansalaiskasvatukseen. Yksilö tarvitsee tietoa ja taitoja sekä asennemalleja hallitakseen omaa arkeaan, talouttaan ja sitä kautta myös omaa elämäänsä. Yksi koulun tehtävistä on välittää tietoa, opettaa taitoja kuluttajana toimimiseen sekä ohjata oppilaat arvostamaan kuluttajaosaamista. On tärkeää mahdollistaa jatkuva yhteydenpito ja yhteistyö kuluttaja- ja opetusviranomaisten välillä ajankohtaisten ja erilaisten arjen hallintaan liittyvien koulutushaasteiden ratkaisemiseksi.

Kuluttajakasvattaminen on myös tärkeä osa nykyajan vastuullista ja välittävää vanhemmuutta ja kotien kasvatuskulttuuria. Kodin ja koulun yhteistyön kehittämisen tueksi on tehty Kuluttajaviraston ja Opetushallituksen sekä Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen välistä yhteistyötä, jossa kuluttajalainsäädäntöä on tulkittu koulun toimintakulttuuria ja kuluttajaoikeuksia tukevaksi aineistoksi. Kuluttajaoikeuksien vahvistamisen tukena kouluissa ja oppilaitoksissa tarvitaan kuluttajaviranomaisten asiantuntemusta.

Kuluttajainformaation vaikuttavuus perustuu jatkuvaan tilan arviointiin ja kehittämiseen. Kuluttajakansalaisuus tarvitsee tuekseen tuloksellisen opetuksen ja kasvatuksen sekä neuvonnan. Kuluttajien oikeuksiin markkinoilla liittyvää kehittämistä varten tarvitaan monenlaisia tietopalveluita ja arviointia. Yhteiskunnan kannalta on tärkeää, että julkinen päätöksenteko perustuu riippumattomalle ja laaja-alaiselle tutkimustiedolle. Yhdistymisen toteutuksessa on tärkeää selvittää, miten varmistetaan Kuluttajatutkimuskeskuksen tekemä tutkimus ja miten yhdistyminen vaikuttaa kuluttajatutkimuksen itsenäisyyteen ja riippumattomuuteen.

Kuluttajaviranomaisten valistus tähtää elinikäiseen oppimiseen sekä hyvinvoinnin edistämiseen. Arkielämän taidot viitekehyksenä on valistuksen, koulutuksen ja kasvatuksen tavoitteiden kannalta yhdenmukainen ja tarkoituksenmukainen yhteistyön painotusalue.

Ehdotetut toimet

Opetushallituksen käsityksen mukaan työryhmän esittämä ehdotus Kilpailuviraston, Kuluttajaviraston ja Kuluttajatutkimuskeskuksen mahdollisesta yhdistämisestä tavoitteista ja sisällöistä ja siihen sisältyvät toimenpide-ehdotukset ovat linjassa valtionhallinnon kehittämistavoitteisiin nähden. Tarkoitus ei ole muuttaa lakiin perustuvia virastojen tehtäviä.

Kuluttajakasvatuksen kehittämisen näkökulmasta yhteistyön jatkumisen varmistuminen on tärkeää ja opetussuunnitelmien uudistumisen näkökulmasta yhteistyön tarve on kasvamassa entisestään. Koulujen, yritysten ja yhteisöjen välinen yhteistyö edellyttää toimintakulttuurin yhtenäistämistä ja kuluttajalainsäädännön asiantuntijatukea. Kuluttajaviraston ja Kilpailuviraston yhdistyminen saattaa virtaviivaistaa kuluttajakasvatuksen ja yrittäjyyskasvatuksen sisältöjä. Opetushallitus pitää tärkeänä tutkimuksellisen analyysikyvyn tavoitetta, sillä kuluttajatutkimuksen on toivottavaa tukea entistä vahvemmin myös opetusta ja kasvatusta.

Opetushallitus pitää tärkeänä, että eri-ikäisille suunnattua oppimateriaalia pystytään kehittämään myös kuluttajanäkökulmasta. Kuluttaja- ja mediakasvatuksen tulee olla ajankohtaista sekä nuoria ja lapsia innostavaa. Oppimateriaalien laatuun tulee kiinnittää huomiota. Käytännönläheiset ja tosielämää koskevat, simuloivat ja ongelmanratkaisuun pohjautuvat oppimateriaalit, jota mm. Kuluttajavirasto on tuottanut, ovat tehokas tapa. Materiaalia ja yhteistyötä on tehty ja sitä tarvitaan jatkossakin ja erityisesti tämä on ajankohtaista, kun yleissivistävän koulutuksen opetussuunnitelmien

uudistuminen on käynnistymässä. Myös opettajien täydennyskoulutukseen tarvitaan kuluttajatutkimuksen, kuluttajalainsäädännön ja kuluttajaneuvonnan ja – ohjauksen näkökulmaa.

Opetushallitus suhtautuu myönteisesti kuluttajakasvatuksen kehittämiseen yhteistyössä kuluttajaviranomaisten ja – tutkimuksen kanssa. Yhteistyö tähtää kuluttajatiedon opetustavoitteiden ja sisältöjen kehittymiseen ja Opetushallitus toivoo yhteistyön jatkuvan edelleen myös uudessa, yhdistyneessä virastossa.

Pääjohtaja

Aulis Pitkälä

Opetusneuvos

Marjanna Manninen